

Ressenya

Muñoz-Basols, J., Fuertes, M., & Cerezo, L. (Eds.). (2024). *La enseñanza del español mediada por tecnología. De la justicia social a la Inteligencia Artificial (IA)*. Routledge

Elga Cremades
Universitat de les Illes Balears
elga.cremades@uib.cat

La tecnologia cada cop té un paper més rellevant en la nostra vida quotidiana, un paper que va créixer sobretot arran de la pandèmia mundial de la COVID-19, quan les empreses van començar a funcionar en línia i la comunicació virtual esdevingué més important que mai. El món educatiu, lògicament, no és aliè a les transformacions socials i, en la mesura que ha incrementat la presència social de la tecnologia, també ha incrementat l'espai que té a les aules. De fet, la pandèmia va implicar que la majoria de centres educatius, des de primària fins a la universitat, haguessin d'impartir els continguts virtualment, mitjançant eines tecnològiques. Això va suposar un repte tant per al professorat com per a l'alumnat i les famílies, però també va posar de manifest la bretxa digital i les conseqüències socials que pot comportar.

El llibre que ressenyem en aquest espai proposa una reflexió completa sobre la integració de la tecnologia en l'ensenyament del castellà. Així, els tretze capítols de què es compon inclouen les diverses estratègies didàctiques i metodològiques per ensenyar castellà en entorns presencials, híbrids i en línia tot fomentant un ús lògic, fonamentat i adequat de la tecnologia. Es parteix del model conegut amb les sigles PPI, que impliquen *planificar* les necessitats tecnològiques, *personalitzar* l'ensenyament i l'aprenentatge, i *implementar* els recursos tecnològics.

El primer capítol del llibre, titulat «Planificar, personalizar, implementar (PPI)», és una introducció en què els editors del volum exposen la necessitat de reflexionar sobre les pràctiques tecnològiques del professorat de llengües i presenten el model PPI, que implica fer una primera anàlisi de necessitats abans de compartir coneixements, prendre en consideració les variables contextuals i individuals que influeixen en els processos d'ensenyament-aprenentatge de llengües i dominar els recursos necessaris per desenvolupar l'ensenyament. A partir d'aquí, el llibre s'organitza en tretze capítols dividits en tres grans seccions de quatre capítols cadascuna i un epíleg amb un capítol dedicat a les oportunitats que ofereix la intel·ligència artificial (IA) en l'ensenyament i l'aprenentatge de llengües.

Així, la primera part, titulada «Planificar las necesidades tecnológicas», se centra en la planificació i el desenvolupament curricular en entorns virtuals, l'accessibilitat a la tecnologia i la justícia social, i les creences, actituds i competències dels docents en contextos virtuals. El primer capítol, titulat «Accesibilidad a la tecnología y justicia social», de Melinda Dooly i Anna Comas-Quinn, destaca la importància de prendre en consideració l'impacte que poden

tenir les desigualtats en l'accés a la tecnologia sobre l'ensenyament i l'aprenentatge de llengües. Després de repassar conceptes com *justícia social* i *accessibilitat*, les autores reflexionen sobre el rol que pot desenvolupar la tecnologia a l'hora d'aconseguir una educació més equitativa, accessible i justa, amb recomanacions sobre com analitzar les necessitats de l'alumnat i sobre com convertir la tecnologia en un espai per al diàleg des de l'àmbit pedagògic. Al segon capítol, «Planificación y desarrollo curricular en entornos virtuales», Marta González-Lloret proporciona una reflexió sobre els diferents tipus d'integració tecnològica a l'aula i presenta el model ADDIA (anàlisi-disseny-desenvolupament-integració-avaluació), que ha de permetre que la tecnologia realment tingui un impacte positiu en l'aprenentatge de llengües. A continuació, en un capítol titulat «Creencias, actitudes y competencias del docente virtual», Inmaculada Gómez Soler i Marta Tecedor analitzen les creences, les actituds i les competències del professorat a l'aula virtual, basades en una enquesta en la qual van participar 241 docents d' Espanya, i observen que tant el tipus d'institució com la formació rebuda abans de la crisi de la COVID-19 i durant els primers mesos del confinament són factors clau en la predicció de les actituds positives o negatives cap a la integració de la tecnologia a l'aula. Finalment, l'últim capítol de la secció, «Prácticas tecnológicas eficientes y diversidad», escrit per Daria Mizza i Fernando Rubio, analitza els elements que cal prendre en consideració per aconseguir que la docència en què intervé la tecnologia pugui contribuir a crear un entorn participatiu en l'aprenentatge de llengües (EPAL) tot respectant els principis del disseny universal de l'aprenentatge.

La segona part del llibre, «Personalizar la enseñanza y el aprendizaje», tracta de temes com la motivació i l'ansietat en l'ensenyament virtual, la interacció en entorns d'aprenentatge virtual i la retroalimentació en aquests entorns. L'apartat comença amb el capítol 5, «Motivación y enseñanza virtual», en què Luis Cerezo i Íñigo Yanguas exploren com la tecnologia pot contribuir a la motivació de l'alumnat i ofereixen pautes per incrementar aquest aspecte tan important de l'aprenentatge en els entorns virtuals. A continuació, Zsuzsana Bárányi, al capítol «Ansiedad y aprendizaje virtual», aporta una reflexió sobre el rol de la dimensió afectiva en l'ensenyament de llengües en què pren en consideració la interacció entre les creences d'autoeficàcia dels aprenents, la percepció de les possibilitats que té la parla assistida per tecnologia i l'ansietat que pot provocar parlar una llengua addicional (en aquest cas, l'espanyol) en contextos asíncrons. L'autora del capítol mostra que la variable afectiva és fonamental en habilitats com l'expressió oral, per la qual cosa ofereix recursos sobre com gestionar l'ansietat en els entorns virtuals. Continuant amb la importància de la interacció i de les necessitats de l'alumnat, al capítol 7, «Interacción en entornos virtuales de aprendizaje», Javier Muñoz-Basols i Mara Fuertes expliquen com gestionar i fomentar la interacció en entorns virtuals d'aprenentatge, tant si són síncrons com si són asíncrons. Mostren el paper del docent de llengües com a facilitador de la interacció i proposen, a través d'un estudi de cas, recomanacions per aconseguir de manera eficaç els objectius comunicatius vinculats amb la interacció. Per tancar el bloc, el capítol «Evaluación i *feedback* en entornos virtuales de aprendizaje», de Sonia Balini, presenta els avantatges i els inconvenients de traslladar l'avaluació als entorns virtuals i exposa com es poden aprofitar algunes eines (com les videotrucades o els entorns de gestió de l'aprenentatge) per crear i gestionar exàmens en línia i proporcionar retroacció personalitzada.

La tercera part del llibre, «Implementar recursos tecnológicos», examina l'ensenyament híbrid i en línia, la immersió lingüística digital, l'ús de pòdcasts i històries digitals, i les pedagogies lúdiques digitals que inclouen videojocs i realitats esteses. En aquest sentit, el capítol 9, «Enseñanza híbrida, en línea y aula invertida», de Robert Blake, Lillian Jones i Cory Osburn, presenta les característiques principals de l'aprenentatge virtual en els contextos híbrids, completament virtuals o que funcionen mitjançant l'aula inversa. Ofereixen pautes i recomanacions per a cadascun dels casos i fan èmfasi en el paper que ha de tenir el docent a

l' hora de dissenyar i facilitar l'aprenentatge. El capítol 10, titulat «Inmersión lingüística digital (ILD)» i escrit per Carlos Soler Montes i Olga Juan-Lázaro, explora la necessitat de practicar la llengua dels contextos presencials d'immersió lingüística mitjançant entorns virtuals, amb un èmfasi especial en la competència sociolingüística i intercultural (en aquest cas, de l' espanyol), la telecol·laboració i els formats transmèdia. Amb aquest mateix objectiu de proporcionar recomanacions sobre l'ús d'eines digitals, Ana Oskoz examina, al capítol «Destrezas y digitalización lingüística: podcasts e historias digitales», com aquestes eines poden estimular la imaginació dels alumnes i facilitar-los un aprenentatge significatiu, en què construeixen nous significats d'una manera motivadora. Finalment, l'últim capítol de la tercera part, «Pedagogía lúdica digital (PLD)», a càrrec de Luis Cerezo i Joan-Tomàs Pujolà, proporciona conceptes clau per a la ludificació dels entorns virtuals, així com recursos per afavorir l'aprenentatge de llengües a través de videojocs, minijocs, realitats esteses i robots.

El llibre clou amb un epíleg, «Oportunidades de la inteligencia artificial (IA) en la enseñanza y el aprendizaje de lenguas», en què Javier Muñoz-Basols i Mara Fuertes exploren les possibles aplicacions de la intel·ligència artificial generativa, que es mostra com un canvi de paradigma que pot transformar profundament les dinàmiques tradicionals d'interacció de l'àmbit educatiu. A partir de l'anàlisi de tres tasques en què es pot aprofitar aquesta tecnologia, que són l'aprenentatge informal, l'autonomia de l'aprenent i l'(auto)avaluació, es fa una primera aproximació al paper que pot desenvolupar la IA en els processos d'ensenyament i aprenentatge de llengües a partir d'ara.

Tot plegat ha de permetre als professionals de l'ensenyament de llengües addicionals incorporar de manera efectiva la tecnologia en les seves pràctiques docents, però també dotar-se d'eines teòriques per reflexionar amb més fonament sobre les necessitats i els reptes que planteja. És una obra útil, com assenyalen els editors, per a docents, per a investigadors en adquisició i ensenyament de llengües addicionals i, fins i tot, per a les persones que s'encarreguen de dirigir programes de llengües, atès que pot proporcionar-los informació fonamental per prendre decisions informades a l' hora d'incorporar la tecnologia a les aules.